

Döbrentei Gábor, Bölöni Farkas Sándor és főleg gróf Mikó Imre kulturális programjaira, célkitűzéseire és elért eredményeire. E tekintetben is megtaláljuk a megértést kereső román, magyar és szász művelődéspolitikusok tervei közötti párhuzamosságot.

A XIX. század elején átmenetileg összeomló tudós társasági törekvések éveiben több értékes terv születik meg. Ezek közé tartozik Bolyai Farkas tervezete, hozzánk szóló üzenete: „nagyokat nem lehet álmodnunk [...] Kicsi a kútfő, nincs a Ganges árkaire szükség, nőtten nőhet, maga csinál árkat magának, s még valaha a fényes népek tengereibe szakadhat.“

BORIS CAZACU, **A ROMÁN IRODALMI NYELV KUTATÓJA**

Nemcsak hazai, hanem külföldi viszonylatban is a legkülönbözőbb nézetek alakultak ki az irodalmi nyelv kezdetei körül. Vannak, akik — itthon és külföldön egyaránt — az irodalmi nyelv kialakulását az írásbeliség kezdetétől számítják, sőt akadnak olyan kutatók is, akik az írásbeliség korát megelőző időkig mennek vissza; pontosabban, ezek szerint a még csak a nép ajkán élő népköltészet nyelve már irodalmi nyelv. Ugyanakkor számos nyelvész csak a modern irodalom jelentkezésétől számítja az irodalmi nyelv kezdetét.

E nagy eltérések ellenére a kérdés kutatóinak legnagyobb része megegyezik abban, hogy az irodalmi nyelv létezéséről azóta beszélhetünk, amióta nyelvi norma van. Persze, tudnunk kell, hogy a nyelvi norma eleinte mint az egységes nyelvi kifejezés óhaja jelentkezett, s a nyelvhelyesség kritériumait jóval később foglalták szabályokba. Azt is mondhatnók, hogy az irodalmi nyelv megeremtése és a nyelvhelyességi szabályok kialakulása csaknem együtt haladt a lényegében azonos célhoz: az egységes, helyesen használt irodalmi nyelvhez vezető úton. A román irodalmi nyelv vonatkozásában szépen szemlélteti ezt a múlt század második fele klasszikusainak (gondoljunk itt többek között Alecsandrira, Odobescura) az irodalmi nyelv és a helyesírás érdekében kifejtett munkássága.

E párhuzamosság megtalálható a nyelvtudomány művelőinél is. Sok nyelvész, köztük a mai román nyelvtudomány doyenje, Iorgu Iordan akadémikus, valamint Alexandru Rosetti akadémikus egyaránt foglalkozik az irodalmi nyelv elméleti kérdéseivel és a helyesírás problémáival. E nyelvészek közé sorolhatjuk Dimitrie Macrea, Ion Coteanu, Boris Cazacu bucurești-i professzorokat (ez utóbbiak Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája fővárosi nyelvészeti intézetének, illetve fonetikai és nyelvjáráskutatási központjának igazgatói), és Gavril Istrate iași-i egyetemi tanárt, hogy csak a legnevezetesebbeket említsük.

A *Korunk* e száma elsősorban a nyelvművelés kérdéseinek van szánva, és írásos vetülete annak az írástudói felelősségnek, amellyel ez év őszén — e szám megjelenésével körülbelül egyidőben — a Filológiai Társaság rendezésében sorra kerülő magyar nyelvművelő konferencia résztvevői Nagyenyeden összeülnek.

A Filológiai Társaság jelenlegi elnöke, Boris Cazacu, a bucurești-i egyetem román nyelvtörténeti tanszékének vezető professzora, Románia Szocialista Köztársaság Akadémiájának levelező tagja sokoldalú nyelvtudományi tevékenységet folytat. Neve a nyelvjáráskutatásban a legismertebbek közé tartozik. Ez érthető, hiszen egyike azoknak, akik Emil Petrovici mellett az új román tájnyelvi atlaszok (*Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni*) gyűjtőmunkájának elindítását sürgették. Roppant tevékeny, a félmunkát nem szerető tudós. Nem véletlen tehát, hogy az új román nyelvatlasz első kötetének, az olteni nyelvjárást tükröző műnek anyagát az ő vezetése alatt gyűjtötte és

szerkesztette az Akadémia bucurești-i fonetikai és nyelvjáráskutatói központjának három fiatal nyelvésze, Teofil Teaha, Valeriu Rusu és Ion Ionică. Ugyanennek az atlasznak második kötete már ott volt az ez év augusztus végén és szeptember elején a kanadai Quebecben tartott XIII. nemzetközi romanisztikai kongresszus kiállításán, hirdetve a kolozsvári Nyelvtudományi Intézetben megjelent román nyelvatlasz Emil Petrovici gyűjtésén alapuló és Ioan Pătruț intézeti igazgató vezetése alatt egybeszerkesztett kilenc kötetével, valamint a Petru Neiescu, Grigore Rusu és Ionel Stan osztályvezetői, illetve fókutatói munkáját dicsérő, az új román nyelvatlasz sorozatába tartozó máramarosi nyelvatlasz első kötetével együtt a román nyelvjáráskutatás nagy eredményeit.

A nyelvjáráskutatás több elméleti kérdése világosodik meg Boris Cazacu *Studii de dialectologie română* (București, 1966) című tanulmánykötetének lapjain. Egyébként ez évtől kezdve ő a felelős szerkesztője az Akadémia kiadásában megjelent *Fonetică și dialectologie* című időszaki közlönynek.

S hogy most a *Korunk* nyelv művelési számában Boris Cazacu személyénél állunk meg, nem véletlen, hiszen kétségtelenül kiváló eredményekkel képviseli a román irodalmi nyelv kutatási területét, s az ennek kapcsán felmerült nyelvi normát, a nyelvhelyesség kérdéseiben is mértékadóan nyilvánítja véleményét. Mint a fővárosban székelő Filológiai Társaság elnöke pedig a gyakorlati nyelv művelés széles kibontakozó frontjának irányítója. A *Studii de limbă literară. Probleme actuale ale cercetării* (București, 1960) című kötete első részében e témakör elméleti kérdéseivel foglalkozik, hogy aztán a második részben gyakorlatban mutassa be Miron Costin, Mihail Sadoveanu és Zaharia Stancu írói nyelvének bűvárlata kapcsán alkalmazott módszereit és elért eredményeit. A kötet lapjain nemegyszer fonódnak egybe az irodalmi nyelv és helyesírás kérdései. Ennek szemléltetésére magyar fordításban közlünk egy részletet a kötet első fejezetéből. E területen elért eredményeinek legszebb gyümölcse, úgy gondoljuk, az Al. Rosetti akadémikussal közösen szerkesztett s a román irodalmi nyelv történetét az írásbeliség megindulásától a XIX. század kezdetéig felölelő, közel 600 lap terjedelmű impozáns kötete, az *Istoria limbii române literare I. De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea* (București, 1961).

Intenzív külföldi kapcsolatait (mint a fővárosi egyetem egyik prorektora ő a nyaranként Sinaián megrendezett román nyelvi és irodalmi nemzetközi szeminárium igazgatója), kongresszusokon való részvételét mind arra használja fel, hogy a román nyelvtudomány ilyen irányú kutatásait közvetítse és hírünket külföldön öregbítse. A román nyelvtudomány e területén elért magas színvonalának az elismerése az is, hogy az olaszországi Bolognában megjelenő *Lingua e stile* című rangos nyelvészeti folyóirat szerkesztő bizottságában Boris Cazacu professzort is ott találjuk.

A nyelvjáráskutatást és az irodalmi nyelv, nyelvhelyesség bűvárlatát Boris Cazacu nem választja el. Nem is teheti ezt a dialektikus és történelmi materializmus tanításait nemcsak idézőtő, hanem írásaiban azokat alkotóan érvényesítő nyelvész. Leghelyesebb itt mégis a X. nemzetközi nyelvészkongresszuson, 1966 őszén a fővárosban elhangzott *Nyelvjárási és irodalmi nyelvi elemek viszonya leíró és történelmi szempontból* című előadására utalunk. Tesszük ezt nemcsak elméleti fontossága miatt, hanem azért is, mert a nyelv művelés, a nyelv folytonos gazdagításának és jellege megővésének nagy problémái és alapvető kérdései rejlenek itt.

A Filológiai Társaság elnökének gondolatai bizonyára termő talajra találnak a nagyenyedi magyar nyelv művelő konferencia résztvevőinél is. A nyelvhelyesség és különösen a nyelv művelés kapcsán, beleértve annak folytonos gazdagodását is, forduljunk arccal a népnyelv felé. Ezt teszik hazai irodalmunk legjobbjai is, amikor dolgozó népünk életvalóságának bővizű forrásából tartalom és forma szempontjából egyaránt merítenek. Így, folytonos kölcsönhatásban jutunk el a nép egységes nyelve és az irodalmi nyelv azonosságához, drága ötvözetéhez.

Kelemen Béla